

УДК: 327(73)
Примљено: 21. децембра 2010.
Прихваћено: 05. марта 2010.
Оригинални научни рад

Српска политичка мисао
број 1/2010.
год. 17. vol. 27.
стр. 217-236.

Душан Николиш

Институт за европске студије, Београд

ЈЕДАН МОГУЋИ ПРИСТУП У ИЗУЧАВАЊУ ГЛОБАЛНОГ МЕЂУНАРОДНОГ БИЋА СЈЕДИЊЕНИХ АМЕРИЧКИХ ДРЖАВА¹⁾

Сажетак

Ратови које су Сједињене Америчке Државе водиле у последњој деценији 20. века и које воде у првој деценији 21. века дају за право тврдњи да је глобална међународна, тј. спољна, политика САД континуум ратова, војних инвазија, агресија, интервенција, окупација, изазиваних и подстицаних грађанских ратова, државних удара и тајних, субверзивних и терористичких операција широм света и, новијег датума, на подручју некадашње Југославије и у „Евроазијском Балкану“. Ово сазнање деценијама је „скривано“ маглином „хладног рата“, сукоба Исток-Запад, постојања црвене „империје зла“ као и апокалиптичком сенком нуклеарног судњег дана и нуклеарног леденог доба. Целокупна америчка спољна политика од завршетка Другог светског рата и израстања САД у глобалну суперсилу, може се посматрати и као својеврсни продужетак тог рата, као стална милитаристичка акумулација и надградња да би се остало на врху и да се тај врх не би ни са ким делио. Производња криза и ратова – начин су опстанка и функционисања глобалног међународног бића САД као суперсиле и њиховог лидерског статуса и улоге. Оно што се назива спољном политиком САД у 20. веку и на почетку 21. века могло би се одредити и као – ратна, високо милитантна политика.

Америчка спољна политика преобратила се у своју супротност, или, боље речено, у своју праву природу – она је наставак

1) Рад је настао у оквиру пројекта 149026 Института за европске студије финансираног од стране Министарства за науку Србије.

рата другим (допунским, иновираним) средствима. За Сједињене Државе рат је – политика. Он је био и биће пре сваке политике. Наметање и остваривање својих државних интереса у међународним односима војним, ратним насиљем, тј. државним, војним тероризмом, укључујући и нуклеарни, према другим државама и народима, смењује политику и дипломатију као превазиђене вештине, делатности и технологије и успоставља се – као сама политика. За америчке постмодерне, постлибералне, војно високотехнолошке и, можда, посторвелијанске, идеологе и стратегије светских послова, политика и дипломатија су - само краће или дуже паузе у континууму државног насиља, диктата и геополитичке и материјалне полеле.

Кључне речи: ратничка глобална међународна политика САД, ратовања и интервенционизам САД, амерички униполаризам, НАТО, државни (нуклеарни) тероризам САД, демократски милитаризам САД, геополитичка моћ и интереси САД, Евроазијски Балкан, државе-лупежи, Србија.

УВОД

Такозвани транзициони (постјугословенски, постсоцијалистички, постратни, постбиполаристички, „европоунионистички“, демократски, „феудалистички“, експериментални и периферијско-зависни, компрадорски) капитализам државе Србије на крају прве деценије 21. века, међу многим чудним и тешко објашњивим и истовремено дубоко контрадикторним економским, друштвеним, политичким, идејним, вредносним појавама и дешавањима, променама и заокретима, донео је и један који се тиче улоге и мисије друштвених наука и истраживања у земљи.

У општем стању које карактеришу: девастација и пропадање привреде државе кроз ретро, декадентни систематски процес деиндустријализације и деаграризације земље; поништење њене социјално-производне живе супстанце – радничке класе, које тече упоредо са разарањем социјалне државе; „крунисање“ ратнопрофитерске и мирнодопске транзиционопрофитерске бизнисстраначкократске класе богаташа и „сувласника“ државе и успостављањем дубоког јаза између ње и „остатка“ друштва као нечег природног, пожељног и нормалног; и, следствено, разарање постулата и норми вредносног и моралног система и менталитета друштва и самог физиолошког и менталног здравља нације - научноистраживачка заједница друштвених, економских и политичких наука у Србији заузела је став „малог Буде“. Кроз спуштене капке,

нирванистичким миром „посматра“ она велики и немирољубиви социјални експеримент који се протеклих десет година одиграва пред њеним очима али у коме она, ни као „посматрач-истраживач са учествовањем“, изгледа не учествује, не произведши ни једно капитално научноистраживачко, ауторитативно и целовито објашњење наше свеколике стварности.

О дугорочним научним, истраживачким пројекцијама, предвиђањима а камоли визијама, о томе у ком правцу (осим вулгарне идолатрије, фетишизма Европске уније и спасоносне вере у њену улогу), на које начине, којим путевима би српско друштво и српски капитализам 21. века требало да се развијају, тј. какав капитализам се жели – нема ни говора. О томе, уосталом, колико се види на политичкој позорници и колико је познато, нема говора ни у страначкократским центрима моћи нити у њиховим државно-извршним и невладиним структурама и круговима. Као да је ова њихова, од данас–до сутра, „будистичка“ незаинтересованост за суштинске појаве и процесе у друштвеној збиљи, и за будућност друштва, облила и саму научноистраживачку заједницу и затворивши јој капке.

Слични, евроунионизмом подстакнут и детерминисан, истраживачки „нирванизам-оптимизам“, некритичка опуштеност и кратковидост, па и заслепљеност, постоје и укорјењују се у Србији све више последњу деценију и у научноистраживачком тумачењу, објашњењу и анализи међународних односа – посебно глобалне улоге, интереса и циљева САД и НАТО-а (као војно-политичког, ударног евроатлантско-трансеуроазијског сервиса САД и Европске уније, за сада на Средњем Истоку и у Централној Азији, илити у „Еуроазијском Балкану“). Треба констатовати да ова појава – помућење и отупљење научноистраживачке перцепције, затварање очију пред неким чињеницама и истинама, окретање главе од њих и чак њихово свесно и планско (да ли и дириговано?) мењање и поништавање - настаје управо у Србији против које су, на истеку последње деценије 20. века, Сједињене Државе и НАТО водиле рат, додуше софистициран и „хируршки“ специфичан, и први рат Америке и НАТО-а у Европи после Другог светског рата. Један од његових директних и најкрупнијих резултата било је одузимање Србији значајног дела њене територије, историјског простора и економских ресурса и прављења на том простору једне нове европске државице, најновије после окончања Другог светског рата и друге намењене једном истом народу.

Сједињеним Државама и НАТО-у се - после само једне деценије, такође под јаким утицајем (и финансијским, наравно) владајуће страначкократске структуре, као и самих САД и ЕУ и њихових лобија, у етаблираним круговима научноистраживачке заједнице

– приступа еврофилијски и американофилијски (није ли ту, можда, реч и о рефлексу политичко-психолошког феномена „идентификације са непријатељем, окупатором, терористом“?) као да се у глобалним европским, балканским и евроазијским војнобезбедносним и геополитичким међународним односима нису одиграле, и као да се не одигравају, крупне ствари (ратови и примена војне силе и интервенционизма): 1991, 1995, 1999, 2001, 2003. године, и до данас. И у којима је на сцени увек само један доминантни војни и политички актер – Сједињене Државе. Саме, без евроамеричког НАТО-а, или, пак, са њим, као својом незаменљивом, више драгоценом савезничком идеолошком, политичко-оправдавајућом, легитимизирајућом подршком, него преко потребном војно-технолошком.

У овом раду изнеће се само нека од релевантних сазнања, неке истине, па и чињенице, о улози, карактеру, интересима и циљевима САД, као и НАТО-а, у светским и европским пословима произашле из рата који су ова два актера водила против Србије–СР Југославије 1999. године. Оне су се, убрзо потом, новим ратовима Америке „против светског (читај, антиамеричког) тероризма“ у Авганистану, од 2001. до данас, и против Ирака, од 2003. до данас, само вишеструко потврдиле и „ојачале“, афирмишући последње и, историјски гледано, истовремено друге по реду, две деценије континуитета америчког ратовања и војног интервенционизма у свету после Другог светског рата. (Првим двама деценијама би се могао сматрати период од 1950/53. и рата у Кореји, до пораза САД у рату у Вијетнаму 1974/75.). „Откривање“ и оживљавање тих сазнања, наравно, неће променити најбоље ни свет нити САД, али би у данашња домаћа истраживања, разумевања и објашњења глобалне политичке, идеолошке, геополитичке и војно-безбедносне улоге Сједињених Држава у међународним односима, посебице оним европским, евроазијским и балканским, могло унети више изострене истраживачке критичке перцепције и свести.

1. РАТНИЧКА СПОЉНА ПОЛИТИКА

Већи и велики ратови које су САД водиле изван своје територије у свету последње две деценије, и које и данас воде, (према Золтану Гросману, Zoltan Grossman, САД су, од 1890. до 1999. године, ангажујући своју војну силу, интервенисале војно у свету 127 пута – 58 пута до Другог светског рата и 69 пута после њега²⁾), потврђују континуитет и доследност (константу) у генералном ка-

2) Видети: Zoltan Grossman, *Over a Century of U.S. Military Interventions*, интернет издање. (Гросманов списак, према ауторовим речима, не укључује граничне милитаристичке случајеве и појаве као што су: војне вежбе, неборбене мобилизације, стално стационирање војних снага, тајне акције у којима САД нису играле командну и контролну улогу, мобилизације националне гарде, демонстрације поморске силе изван територијалних

рактеру америчке међународне, светске (спољне) политике као – ратничке политике, а Америку одређују као високомилитантну државу и нацију која војну моћ, рат, насиље и државни тероризам користи као најефикаснији инструмент за остваривање свих својих најважнијих међународних интереса и циљева.

Кроз своју релативно кратку и „брзу“ и „ефикасну“ историју, САД су се непрекидно припремале за ратове и водиле их. У самим почецима највећма су то били освајачки ратови за отимање и проширење територија од домородаца и од европских колонијалних сила да би од њих направиле територију за своју нову државу, довољно велику – континенталну, од океана до океана а тиме и безбедну и „очишћену“ од било чијег спољашњег присуства и претње. Упоредо са овим првим ратовима и освајањима – „отимањима за независност“, и након њих, Сједињене Државе су, подржане Монроовом доктрином, кренуле и у обезбеђење спољашњег појаса своје територије – војним инсталирањем у „својој“ западној хемисфери („америчко задње двориште“), у непосредном и даљем суседству: Кариби, Хаваји, Централна Америка, Филипини. Овим „безбедносним“, експанзионим ратовањима Америка је, такође, крчила пут својој трговинској и финансијској експанзији и дугорочном осигурању сировинских ресурса за свој привредни раст.³⁾ Односно, крајем 19. века и у првим деценијама 20. века рат, војна политика и спољна политика САД били су у функцији ширења америчког трговинског и финансијског капитала и изградње прве економске силе света.

Америчко учешће у Великом тј. Првом светском рату на страни савезника против Немачке и са савезницима у интервенцији против Русије, представљало је краткотрајни војни излет САД у Европи, тј., њихово, показаће се, прво, преурађено глобално војно-политичко иступање као велике силе у светским односима у кругу великих европских колонијалних, империјалних сила. После њега, САД су се повукле у своју хемисферу и у изолационизам, но само у изолационизам према Европи и њеним геополитичким питањима а(ли) не и у изолационизам у односу на своју хемисферу и на Пацифик – геополитичке области света које су сматрале својом ексклузивном интересним зоном контроле и доминације.

вода, употреба малих јединица за ослобађање таласа, војни програми обуке који не укључују непосредну борбу, као и многе друге војне активности САД.)

- 3) Видети: Ноам Чомски, *Година 501 – конкиста се наставља*, Светови, Нови Сад, прво издање, 1998. (оригинал, 1993), посебно поглавља: „Велико дело поковања и освајања“ и „Трагедија Хаитија“. Консултовати, такође, можда најбољу написану историју САД од професора Бостонског универзитета Howard-a Zinn-a, *A Peoples History of the United States*, Harper and Row, New York, 1980.

Други војни и политички улазак САД у Европу који јој је омогућио преко шест ипо деценија континуирано доминантно војно, безбедносно и политичко присуство у Западној, а од деведесетих година, и у Источној Европи и на простору некадашње Југославије, Сједињене Државе су учиниле у оквиру Другог светског рата, 1943. искрцавањем са севера Африке на Сицилију и у јужну Италију (искрцавање у Анцију) и са британских острва у Француску (Нормандија, „Дан Д“). Тиме су САД започеле да себе реализују као велику светску војно-политичку силу, и колико сутра суперсилу, са дугорочним геополитичким и војностратегијским амбицијама и интересима останка у Европи. На почетку, кроз борбу за уништење нацистичке Немачке као доминантне светске силе, кроз сурово кажњавање немачке нације и кроз међусавезничку поделу Немачке, а убрзо потом кроз „избор“ СССР-а за новог непријатеља и ривала у Европи, и у глобалним размерама.

2. НОВЕ ПОСТБИПОЛАРНЕ СПОЉНОПОЛИТИЧКЕ „НАДОКНАДЕ“

Скоро читав протекли двадесети век, а нарочито у његовој другој половини, од почетка Другог светског рата, милитантни карактер и суштина међународне политике Сједињених Држава деценијама су се планирано, смишљено и вешто прикривали и маскирали, а доцније и оправдавали, контрапунктима европског „црног“ и „црвеног“ тоталитаризма. Политика САД према свету се, такође, спроводила под гламурозном заштитном куполом пажљиво негованог врлог, идеалног и обећаног новог света људских слобода и демократских права, света слободе предузетништва, тржишта, приватне иницијативе и неприкосновене приватне својине и култа једнаких шанси за све у освајању личне среће и материјалног богатства. Најновијим ратовима при крају 20. и на почетку 21. века и најновијом економско-финансијском кризом, овај идеалнотипски профил Америке као светског бастиона и светионика демократије, оголио се потпуно.

У том велеобрту значајну улогу одиграо је и нестанак, демисионирање са европске и светске геополитичке сцене, Совјетског Савеза као суперсиле и његовог војно-политичког савеза, Варшавског уговора. Наиме, ствари се могу посматрати на тај начин да је нестанком глобалне војне и политичке претње највећег противника-непријатеља и највеће друштвене, политичке и идеолошке алтернативе у лику СССР-а, социјализма и Варшавског пакта ишчезла и основа и покриће за идеалнотипску Америку. Као да је Реганова „црвена империја зла“ деценијама била оно огледало у коме се идеалнотипска демократска Америка, као „нада и савест“ и као бастион и светионик „слободног света“, огледала и у њему потвр-

ђивала. Сједињеним Државама СССР је, показало се, био неопходан као контрапунктно оправдање, и покриће, за њихов демократски и (потврдиће се после нестанка СССР-а и распада глобалне међународне и европске биполарне структуре и поретка равнотеже моћи 1989-1991.) огољени војно-ратнички поход на свет и владање њиме.

Ишчезавањем великог глобалног „црвеног зла“ и ривала изгубљено је и „црвено покриће“, али не и перманентна намера спољнополитичко-безбедносног естаблишмента САД да *постбиполарни*, огољени *демократски милитаризам* у глобалној спољној политици своје земље надокнади, покрије неким другим, новим покрићима-претњама, опасностима за САД, дакако далеко мање специфичне тежине и убедљивости. Ове нове постхладноратовске, униполарне и постуниполарне „надокнаде“, замене, компензације, које настају у америчком спољнополитичком, војном, обавештајно-безбедносно естаблишменту и које се појављују у његовим доктринарно-стратегијским разрадама а затим на велико примењују у планетарној пропагандно-масмедијској експлоатацији, „маштовите су“. Иако, у поређењу са претходном историјском, неадекватне и неубудљиве, показале су се довољним за покретање ратова и војних интервенција САД у последње две деценије. Међу њима, биће поменуће следеће: „државе-лупежи“, „разбојничке државе“ (*rogue, rogue states*, односно, државе ниткови, хуље, битанге, вуцибатине, враголани⁴⁾); „осовине зла“, „угроженост људских права“, „угроженост мањина“, „оружје за масовно уништење“ (у поседу других), „тероризам“, „глобални тероризам“, „нуклеарна енергија у војне сврхе“, и сл. Као да се саме САД нису већ деценијама декларисале и потврдиле као највећи светски власник оружја за масовно истребљење (као и „финансијског оружја за масовно уништење“⁵⁾), као највећи „државни терориста“, најмоћнија глобална „терористичко-безбедносна корпорација“ и „лупешка суперсила“⁶⁾.

4) Dr Rudolf Filipović, *Englesko-hrvatski ili srpski rječnik*, Zora, Zagreb, 1974, str. 846. У српској штампи, у медијима, публицистици, јавности уопште, ова англосаксонска реч-творевина се годинама невинно, ублажено, снисходљиво, замагљено и нетачно преводи, и официјелно усваја и употребљава, као – *отпадничке државе*.

5) Консултвати драгоцену и капиталну студију Prof. Dr. Živojina Rakočevića, *Geopolitičko finansijski lavirinti. Prilog kritici anglosaksonske geopolitike*, „Samizdat“ i copyright: Živojin Rakočević, Beograd, 2001. (Posebno videti: podglavu A) Glave IX, “Takozvano apsolutno finansijsko oružje u službi „hegemonije nove vrste““, str. 391-405, i Glavu XI „Planetarna finansijska kvadratura kruga: Različiti prostorni položaji „otkrića“ računsko-apstraktnog, simboličnog i nalagodavnog novca (*fiat money*)”, str. 491-553.

6) „Од питања до питања САД се у све већој мери налазе усамљене са једним или два партнера уз себе, супротстављајући се већини остатка света...Мало је вероватно да ће САД постати једна изолационистичка земља која се повлачи из света, но оне могу постати изолована земља у раскораку према већем делу света...*Док САД редовно потка-*

Амерички аутор Гери Вилс, окарактерисао је Сједињене Државе на апогеју њиховог униполаризма и унилатерализма, у предвечерје њиховог рата против Србије, чак, као државу „силецију слободног света“⁷⁾. Могли би се додати, са хуманим, беневоолентним, усређитељским демократско-постлибералним ликом и покрићем.

3. АТОМСКИ ДРЖАВНИ ТЕРОРИЗАМ

Сједињене Државе су обележене жигом једине државе у историји света која је применила атомско насиље, *атомски државни тероризам*, против друге државе и народа - Јапана, окончавши тиме и формално Други светски рат. У првим деценијама после употребе тог стравичног оружја тај жиг се, у складу са победничким „писањем историје“, готово није ни видео (осим, сигурно, из перспективе самих Јапанаца). У данашње време, иако би са протоком од пола века и више требало да сасвим избледи, он, међутим, снажно пулсира и упозорава.

У завршном обрачуна са Јапаном, Америка је атомско оружје употребила искључиво против цивилног становништва, унапред знајући за његове дуготрајне разорне последице. Радило се о облику најсуровије одмазде, о кажњавању читаве нације и о средству изнуде пораза непријатеља који слично оружје није поседовао, за његово постојање није знао, нити против њега имао одбрану. (Жеља за колективним кажњавањем противника и његовог становништва оружјем и ратом присутна је у спољној политици САД такође као једна од њених константи која се испољила и применила на: Вијетнамцима, Либијцима, Ирачанима, Србима и сл. У случају Моргентауовог плана за послератну, постваистичку Немачку, који, међутим, никад није примењен у потпуности, онако како је замишљен, концепт одмазде према једном народу и његовог колективног кажњавања, био је доведен до непоновљивог врхунца.)

Амерички истраживач Виљем Блум⁸⁾ аргументовано износи мишљење да је 1945. године Јапан већ био војно и индустријски поражен. Јуна месеца генерал Лемеј, који је командовао вазду-

зују и оптужују разне земље као „лупешке државе“, у очима многих држава оне саме постају „лупешка суперсила““ (курзив Д.Н.), Samuel Huntington, „The Lonely Superpower“, *Foreign Affairs*, vol. 78, No.2, March/April 1999, pp.41-42.

7) Garry Wills, „Bully of the Free World“, *Foreign Affairs*, vol. 78, No.2, March/April 1999.

8) William Blum, „Hiroshima: Needless Slaughter, Useful Terror“, *Covert Action Quarterly*, Vol.17, No.53, Summer 1995, pp. 22-25.

шним нападима на Јапан, истицао је да после вишемесечних бомбардовања запаљивим бомбама ништа није остало од јапанских градова за нова бомбардовања. „До јула 1945. Амерички авиони су могли да лете над Јапаном без отпора и да бомбардују онолико колико им се прохте. Јапан се више није могао бранити.“⁹⁾ Многи славни амерички ратни генерали као, на пример, Хап Арнолд, Ернест Кинг, Даглас Мекартур, Виљем Леј, апсолутно нису били за безусловну капитулацију Јапана уз употребу новог, атомског, оружја сматрајући да конвенционално бомбардовање, или чак само поморска блокада, могу окончати рат и да САД треба да одустану од безусловне предаје готово већ дотученог непријатеља. У недостатку војног објашњења за употребу атомске бомбе, генерали су (Леј, на пример) веровали да је „одлука чисто политичка“. На крају, и Двајт Ајзенхауер је у својим мемоарима написао да је Секретару за рат, Стимсону, рекао: „Јапан је готово побеђен и то бацање бомбе је потпуно непотребно... Наша земља би требало да избегне да шокира светску јавност употребом оружја које више није обавезно као мера за спасавање америчких живота. Био сам уверен да је Јапан у том тренутку тражио неки начин да се преда са минимумом губитка части“.¹⁰⁾

Иза невитешког атомског бомбардовања Јапана није само (можда и најмање) стајала осветничка намера САД да за дуже време избришу и пацификују Јапан као велику војну силу у Азији и на Пацифику. Било је оно превасходно планетарни, геополитички, сигнал упућен свима осталима, на првом месту Москви, о томе какав ће статус имати, и какву ће улогу играти, Сједињене Државе у новом, постхитлеровском, светском и европском поретку. Према Блуму, атомско разарање Хирошимае и Нагасакија било је намењено СССР-у и Европи као дугорочно припреман и планиран глобални геополитички корак Сједињених Држава чији су званичници, у пролеће 1945. године (према тајном документу из 1945. године кога је Агенција за националну безбедност САД – NSA, учинила јавним 1993. године) „већ почели да о комунизму говоре онако како су до тада говорили о нацизму, призивајући континенталну солидарност у одбрани хемисфере од њега“.¹¹⁾

За овај, један од најдрастичнијих ратних злочина почињених у 20. веку САД, као велика сила победница из редова антифаши-

9) Исто, стр. 23.

10) Исто, стр. 24.

11) Исто, стр. 25. Више о овом питању „новије“ историје САД може се видети код: Howard Zinn, *Declarations of Independence. Cross-Examining American Ideology* (посебно одељак „Just and Unjust War – Dresden, Hiroshima and Royan“), Harper Perennial, New York, 1991.

стичке коалиције и сутрашња светска суперсила, никад нису биле критиковане, нису одговарале, нити биле осуђене.

4. ПРЕДЕСТИНИРАНОСТ И ОПТЕРЕЋЕНОСТ „ОПСАДНИМ МЕНТАЛИТЕТОМ“

Једна од кључних, константних и, ако се тако може рећи, смисаоних и егзистенцијалних детерминанти „међународног (а од Другог светског рата и глобалног и милитантно-агресивног) бића“ и идентитета САД, која је настала у самим почецима постојања ове државе, је – предестинираност, оптерећеност, па и опсесија, приоритетом неопходности заштите од тзв, спољашњих, ванконтиненталних опасности, претњи Америци. Односно, својеврсна опхрваност „опсадним менталитетом“. Према Џејмсу Курту, „Очеви оснивачи Сједињених Држава имали су више него адекватну геополитичку осетљивост. Они су схватили да САД имају интерес за очување равнотеже силе у Европи. Не може бити у нашем интересу, писао је Томас Џеферсон, пошто је Наполеон Бонапарта загосподарио континентом, да читава Европа буде сведена на једну царевину. Америка би била заувек угрожена уколико би Европом руководила једна рука... САД су из Другог светског рата извукле поуку да њихов амерички континент једино може бити безбедан уколико ниједна велика сила не доминира европским континентом или, далеко шире, евроазијском копненом масом.“¹²⁾

Оно што је, међутим, у вези са страхом од спољашњих претњи и угрожавања карактеристично за САД данас јесте то да некада спољашње претње постају за САД – *унутрашње*. Овај мини коперникански обрт настао је на тај начин што су се САД, перманентном експанзијом својих економских, политичких, геополитичких, војно-безбедносних интереса као и сталним увећањем своје тврде и меке глобалне моћи – излиле у свет, *интеријализовале га*, тј. американизовале га - глобализовале.

И у тадашњем прелазном, мешовитом, постбиполарно-униполарном (америчко-натовском) међународном поретку на самом почетку 90-тих година прошлог века, посебно у протеклој деценији ипо униполаризма и унилатерализма, али и данас, када се свет налази поново у прелазном стању, у кретању ка успостављању новог, мултиполарног и уравнотеженијег глобалног поретка утицаја и моћи, инхерентни страх Сједињених Држава од „спољашње“

12) James Kurth, „Americas Grand Strategy. A Pattern of History“, *National Interest*, No. 43, Spring 1996, p. 6.

угрожености и претње – огољен је, готово до краја. Више се, чак, ни не траже квалитетна, убедљива оправдања за војне интервенције, окупације и ратове крупних размера. У фокусу виталних дугорочних глобалних националних геополитичких и геоекономских интереса и доктрина и стратегија САД за наредне векове, налазе се сви најважнији ресурси и ризнице планете: минерали, сировине, енергенти, храна и питка вода и, дакако, простор, територије на којима се они налазе. На пример, Амазон и Сибир.

5. ГЛОБАЛНА МОЋ КАО ГЕОПОЛИТИЧКА МОЋ

У протекле две деценије међународних односа и светске политике, амерички глобални (спољнополитички) национални интереси, упоредо са њиховом глобалном моћи, доживели су својеврсну метаморфозу – извргнули су се у *огољене геополитичке интересе и геополитичку моћ*. Све „класичне“ димензије тврде и меке глобалне моћи, или у појединим раздобљима надмоћи, Америке – војна моћ, обавештајно-безбедносна, научно-технолошка, финансијско-економска, и информативно-масмедијско-пропагандна, само су издвојена својства једне, јединствене синтетичке моћи која се испољава и остварује као – геополитичка моћ. Односно, као могућност и капацитет овладавања или, у најмању руку, вршења пресудног утицаја, великим и за САД виталним просторима и регионима, њиховим ресурсима и становницима, као моћ прекрајања и поништења суверених држава, стварања нових, не ретко, виртуелних ентитета и држава од територија других, и инструментализације, игнорисања па и поништавања међународног права и улоге Уједињених нација и Савета безбедности у очувању међународног мира и безбедности..

Свет се могао осведочити у појаву нарастања и акумулирања, условно речено, империјалног ширења, пре свега на Евроазију, геополитичке моћи САД у виду „*хегемоније новог типа*“¹³⁾, „*демократске, беневољентне хегемоније*“. За њу је Збигњев Бжежински својевремено написао: „Америчко првенство је јединствено и по обиму и по карактеру. Оно је хегемонија нове врсте која одражава многе облике америчког демократског система: оно је плура-

13) Назив прве главе књиге Zbigniew Brzezinski, *The Grand Chess-Board. Primacy and its Geostrategic Imperatives*, Basic Books, First Edition, New York, 1997. (Књигу је аутор, гуру, али и планер и креативни идеолог-антиципатор глобалне политике и стратегије САД, посветио „својим студентима да им она помогне у обликовању света сутрашњице“, као својеврсни аманет и приручник тадашњој и будућој спољнополитичкој елити САД за владање светом у 21. веку.

листичко, транспарентно и флексибилно... Америка је сада (1997. године, прим. Д. Н.) евроазијски арбитар при чему ни једно крупно евроазијско питање није решиво без учешћа Америке, нити може бити *супротно* интересима Америке¹⁴⁾ (курзив, Д. Н.) Крајњи циљ и крајња консеквенца овакве једне планетарне демократске, бенигне, усређитељске хегемоније и доминације могао би бити ментално-духовни. Тек успостављањем културолошко-цивилизацијске геополитичке контроле, све више данас и уз помоћ „меке моћи“, постиже се врхунац (који, истовремено може значити и почетак краја) владања и покоравања, у најбољем Сун Цуовском духу. („Јер, задобити стотину победа у стотину битака није врхунац вештине. Подчинити непријатеља без борбе, врхунац је умећа ратовања.¹⁵⁾ Ова Сун Цуова класична мисао, која је можда и квинтесенција целокупне његове филозофије ратовања, није, међутим, „довршена“ нити дефинитивна. Она се може допунити, иновирати следећом максимом: „Учинити непријатеља да се без борбе (само) потчини, (само)подјарми, (само)покори – врхунац је умећа ратовања“¹⁶⁾.

6. ЖЕЉЕНА ВИЗИЈА И СТРАТЕГИЈА АМЕРИЧКО-НАТОВСКЕ „АТЛАНТИСТИЧКЕ ЕВРОПЕ“ И ЕВРОАТЛАНТСКО-ТРАНСЕВРОАЗИЈСКОГ ПОЛИТИЧКО-БЕЗБЕДНОСНОГ СИСТЕМА

Рат који су против Србије водиле 1999. године Сједињене Државе уз помоћ НАТО-а, као и уз сарадњу свих Србији суседних и тада ваннатовских као и других новонатовских држава, био је за САД само међукорак у захукталом процесу реализације (срединам 90-тих година замишљеном да се финализује до 2010. године), тадашње њихове планетарне геополитичке стратегије, визије и пројекције. Она је предвиђала једну постбиполарну, постсовјетску, постсоцијалистичку, униполарно и унисоно заокружену и „пацификовану“ америчко-натовску „Атлантистичку Европу“ (од Финске до Грузије, од Мурманска до Црног и Каспијског мора) и,

14) Исто, стр. 194.

15) Sun Tzu, *The Art of War*; (Translated by Samuel Griffith, Forward by Liddel Hart), Oxford University Press (UNESCO collection of representative works, Chinese series), London 1963, paperback edition 1971, pp. 77-78. Са овом невеликом књигом, насталом 500 година пре нове ере и која је, међутим, извршила све до данашњег времена огроман утицај у војним наукама и доктринама као и у политичким и безбедносним делатностима, Европа се први пут срела тек 1772. године захваљујући једном француском мисионару-језуити из Пекинга и париском издању превода.

16) Душан Николиш, „Нова војна моћ Америке за 21. век – инструмент господарења светом без рата“ у: *САД или никад. Од глобализма ка тоталитаризму*, издање аутора, Београд, 1998, стр. 168.

у нешто даљој перспективи, једну тзв. *конфедерализовану Русију* разваљену на три „супер-ентитета“ („европску Русију“, „Сиберију“ и „Далекоисточну републику“) као и изградњу једног будућег планетарног, *трансатлантског – трансевроазијског*, политичко-безбедносног система, од Ванкувера до Владивостока.¹⁷⁾ Бжежински је ту, средњорочно-дугорочну, глобалну пројекцију Америке износио директно и са недвосмисленом увереношћу: „Оно што се буде дешавало са расподелом моћи у евроазијској копненој маси“, тврдио је он, „биће од одлучујућег значаја за глобални примат и за историјско наслеђе Америке... Мало је вероватно да ће у овој генерацији било који појединачни изазивач оспорити статус Америке као прве силе света... Једина алтернатива америчком светском вођству је међународна анархија... У нестабилној Евроазији неопредмни задатак САД је у томе да обезбеди да ни једна држава понаособ, нити комбинација држава (овај став се односи и на моћније европске државе и на ЕУ, прим. Д. Н.) не стекне способност да силом истисне САД или, пак, умањи њихову одлучујућу улогу“.¹⁸⁾

Из угла САД и њених тако обликованих евроазијских интереса, Србија је, са својим тадашњим државним идентитетом, субјективитетом, територијалним интегритетом и режимом била мала, али важна и опасна и узнемирујућа реметилачка, „лупешка“ тачка и препрека коју треба освојити, неутралисати је и потчинити да би била у функцији једног од мостобрана у америчко-натовском (евро-америчком) источном и југоисточном војном и геополитичком походу („ширењу“) на Римленд, према западним и јужним границама Русији, према Централној Азији, тј. „Евроазијском Балкану“. Била је она у том времену једина препрека која се претходно није могла уклонити ни економско-финансијским ратом против ње, ни изолацијом и блокадом, нити добровољним пристанком, „мирољубивом партнерском присилом“, већ само - ратном. Морао

17) Више и детаљније видети у септембарско-октобарском јубиларном, слављеничком броју часописа америчког естаблишмента, *Foreign Affairs*, поводом 75. годишњице излажења, у геополитички програматском и „визионарском“ чланку (који је представљао закључно поглавље његове књиге *The Grand Chess-Board* која ће убрзо после појаве чланка изаћи у јавност) : Zbigniew Brzezinski, „A Geostrategy for Eurasia“ (са мапом поменутих нових геополитичких рекомпозиција, „архитектура“, која ће, међутим, бити изостављена из књиге) , *Foreign Affairs*, 75th Anniversary, 1922-1997, vol. 76, No. 5, September/October 1997.

18) „A Geostrategy for Eurasia“. „Доктрина Бжежинског“ подразумевала је САД-НАТО контролу над: Црним Морем, удаљавање Русије од његових северних и источних обала; пуну контролу над три кавкаске државе – над Грузијом, Азербејџаном, Јеменијом, од укупно, по Бжежинском, девет централноазијских држава „Евроазијског Балкана“; контролу над деловима југа Русије – Чеченијом, Дагестаном, итд.; и, дакако, над новим „путем свиле“ – над нафтоводима и гасоводима из централноазијског, каспијског басена као и над његовим богатим фосилним енергетским изворима и резервама.

се применити прави рат, директна војна агресија и то високотехнолошког, софистицираног карактера и садржаја и високе ратне бруталности са освајањем, откидањем једног, јужног, и са САД-НАТО-ом *de facto* граничног, дела територије Србије (СР Југославије) и прављењем од њега нове државе у Европи, друге државе једног истог народа.

7. ИМПЕРАТИВ ДОБИЈАЊА РАТА И ОПСТАНКА НАТО-а

Рат САД, главног иницијатора, агресора и војно-високо технолошког носиоца агресије, уз помоћ и војно и политичко-логистичко, коалиционо покриће и „растерећење“ НАТО-а, против Србије¹⁹⁾, а то ће се потврдити и у другом рату САД против Ирака 2003., показао је и свет уверио у то да су САД биле спремне, и да данас јесу, на то да рат, пошто су већ ушле у њега, никако не смеју изгубити. Посебно не геополитички и, наравно, и војно-политички. Другим речима, оне, после искуства пораза у исцрпљујућем рату против Вијетнама, сваки рат, па и данашње у Ираку и Авганистану, морају водити на победу, до краја, по сваку цену, осим по цену великих, масовних сопствених људских жртава. А оне се неће десити све док САД имају апсолутну високотехнолошку супремацију која им и детерминише и обезбеђује вођење таквих „комфорних“, сношљивих ратова, без видљивог пораза у виду масовних људских губитака. Једини рат у који САД данас не би биле спремне ући, који не би могле добити, по оваквом сценарију, био би рат против високотехнолошки, софистицирано инфериорног противника који, међутим, поседује нуклеарни, хемијско-биолошки, капацитет наношења Сједињеним Државама великих људских жртава, војних или цивилних, као што би било у случају агресије САД на Северну Кореју данас или на Иран сутра. САД су у рату против Србије биле спремне на то, а и данас су, да у случају опасности да рат изгубе,

19) „Агресија би се извршила на територији државе чије се границе признају и чији суверенитет се не оспорава. Даље, покушала би се окупација територије суверене, признате земље да би се успоставио мир. Укинула би се власт државе да би сепаратисти-побуњеници, терористи, прихватили окупациону власт НАТО-а и САД као своју, „ослободилачку“. Произилази, да би се војна интервенција, агресија, рат, окупација, протекторат, прелазни статус, итд., „имплементирали“ само радо тога да се остваре циљеви сепаратиста-терориста које они сами не могу да остваре. У случају Југославије, и на примеру Космета, САД и њени западни савезници показују висок степен сарадње са тероризмом, постају заштитник и спонзор албанског тероризма док се на другим фронтима против њега, као универзалне претње миру и као сопственог спољнополитичког приоритета, боре свим средствима. Америчко-натовски мир би се успоставио на окупираној територији суверене државе која, у том случају, више не би постојала. То би, дакле, био мир и безбедност за побуњеника, а не за Србију и Југославију.“ Dr Dušan Nikoliš, „SAD – primarni proizvođač nestabilnosti Balkana i Jugoslavije u unipolarnom evropskom poretku“, *Postbipolarni svet i Jugoslavija* (Zbornik radova), priredio Dr Vladimir Grečić, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2000, str. 52.

употребе и нуклеарно оружје и против противника који то оружје, као средство одмазде против САД, не поседује.

На примеру потенцијалног, хипотетичког пораза САД у рату који су водиле против европске Србије 1999. године, може се направити сценарио сложених, крупних последица и консеквенци тога и из њих пластично разумети сав значај америчког императива да САД никако не смеју бити поражен у великим геополитичким играма у које се упуштају путем вођења рата. Пораз САД и НАТО-а на „случају“ Србије, а поводом Космета, водио би, без сумње, бржем или поступнијем урушавању и крају НАТО-а а са њиме и доминирајуће војно-безбедносне улоге и геополитичког присуства САД у Европи као суперсиле која је преко пола века, управо путем НАТО-а, креирала и контролисала европски поредак. То би био почетак процеса ослобађања Европе од САД и водио би, првом после Другог светског рата, „империјалном повлачењу“ САД преко Атлантика, у нови изолационизам, изолационизам у односу на Европу. Стари свет, Европа, као одраз у огледалу, и даље остаје онај део света који Америци даје највећу и ексклузивну потврду и легитимитет њеног глобализма и интернационализма. Повлачење из Европе, „испуштање Европе из својих руку“, односно амерички изолационизам од Европе значио би за Америку, и био у њој доживљен, као – губитак глобалног лидерства, доминантне моћи и мисионарске улоге САД у свету. Свега онога што је за САД наслеђе Другог светског рата.

Одласком НАТО-а са историјске, геополитичке и војно-стратешке сцене, кредибилитет и војно-безбедносна доминација и опстанак и останак САД у Европи изгубили би смисао. НАТО је свих ових „хладнораовских“ и „постхладноратовских“ деценија (скупа са ОЕБС-ом) једина и суштински пресудна политичка и војно-безбедносна копча Сједињених Држава са Европом. Без НАТО-а и своје доминантне командне и технолошке позиције у њему, САД, једноставно речено, не би имале шта да траже у Европи, осим као окупациона сила! Дакле, пораз америчке стратегије на примеру рата против Србије, „рата за Косово“, у ситуацији „уједињене Европе“ а без постојања војне претње Русије „остатку Европе“, водио би неминовно ка америчком напуштању Европе, што би била последња ствар на коју би САД могле да пристану. Због тога до тог пораза није никако ни могло доћи. (Хипотетички гледано, до пораза САД, напуштања Европе, могло би доћи у случају израстања ЕУ, или неке од њених великих чланица, у глобалну војну силу и њеног стратешког европског безбедносног договора са Русијом у погледу стварања новог европског безбедносног система и поретка.)

8. БИНАРНИ ДУХ СОЦИЈАЛНОГ ДАРВИНИЗМА

За Емила Влајкија²⁰⁾, САД су отишле даље од било кога другог у развију рационалности и прагматизма. Њихов протестантски дух гони њихов аналитички ум до перфекције ослобођене „бескорисне филозофије“. То је, по њему, разлог због кога је англосаксонско размишљање сасвим прагматично (емпиризам, логички позитивизам, прагматизам, бихејвиоризам, функционализам), а америчке вредности крајње упрошћене и бинарно структуриране: добро-лоше, исправно-погрешно, без ичега између, тако да овај недостатак дијалектичности производи неку врсту емоционалне неразвијености. Симплифицирано процењивање вредности, емоционална незрелост, чврст социјални дарвинизам у свакодневном животу, одбацавање традиције у име безвредних новотарија, снажна убеђења у технолошки напредак, све то чини ову велику нацију често неспособном да има исправно и реално мишљење о другима.

По Влајкију, Американци подривају све што се не уклапа у профитно оријентисану рационалност и што је технички инфериорније. У складу с тим, они „превреднују“ читав морал. Сматрајући себе за надљуде предодређене да свуда наметну своја правила, они спонтаност замењују технолошком ефикасношћу, демократију – силом, срећу – профитом. Они верују да људи у земљама у развоју поседују само ропски морал, фикцију хуманости, духовну инфериорност. Због тога су, сматра Влајки, амерички „експерти“ могли да процене да ће само десет дана бомбардовања Србије бити довољно да изазове капитулацију режима. Арогантни, и у овом питању без проницљивости, бесни што се то није догодило, и у својој махнитости, појачавали су бомбардовање циљајући све више и више невино цивилно становништво, вршећи терор над њим.

ЗАКЉУЧАК

Ратови које су Сједињене Државе водиле у последњој деценији 20. века и које воде у првој деценији 21. века на Југо-Балкану и на Средњем Истоку потврђују и цементирају сазнање и истину, деценијама „скривану“ маглином „хладног рата“, сукоба исток-запад, постојања „империје зла“ и тамном сенком нуклеарног судњег дана и нуклеарног леденог доба – спољна, глобална међу-

20) Видети: Emil Vlajki, *The New Totalitarian Society. Philosophy and Geopolitics of Death*, интернет адреса: http://www.beograd.com/nato/textsenglish/philosophy_and_geopolitics_of_death.html, 7 June, 1999, p. 2-3.

народна политика САД континуум је Америци корисних ратова, војних инвазија, агресија, интервенција, окупација, изазваних и подстицаних грађанских ратова, државних удара и тајних, субверзивних и терористичких операција у Трећем свету, у Евроазијском Балкану и, новијег датума, на Балкану, тј. на подручју некадашње Југославије. Од једног од лидера антиосовинске савезничке коалиције и ослободиоца Европе од нацистичког тоталитаризма, САД су се наметнуле као њен нови владар. За САД, Други светски рат, већ и самим начином на који су га окончале, као да никад није престао. Оне су га - војним интервенцијама и ратовима (отвореним и тајним, као и оним необјављеним), сталним војно-технолошким наоружавањем и финансијским путевима и операцијама - само наставиле. Целокупна њихова спољна политика од завршетка Другог светског рата наовамо може се посматрати као продужетак тог рата, као његово „враћање на почетне позиције“, у Европу.

Производња криза и ратова – начин је опстанка САД као суперсиле! Оно што се назива спољном политиком САД у 20. веку и на почетку 21. века – ратна је, високо милитантна политика, својеврсна „продужена Хиросима“. Њој су непрекидно потребни непријатељи, односно нове претње, изазови и опасности од стране - или глобалног ривала (СССР, Русија, Кина, сутра ЕУ?), или „непријатељског света и окружења“, „оружја за масовно уништење и истребљење“ у рукама разбојничких држава (као да САД нису највећи светски арсенал, поседник тог оружја), или, пак, од стране „глобалног (читај антиамеричког) тероризма“ и „терористичких држава“ (као да САД нису саме својеврсни највећи глобални државни терориста, најмоћнија високо технолошка „терористичко-безбедносна корпорација“ која спроводи свој поредак „хуманитарног, моралног тоталитаризма“ у међународним односима).

Америчка спољна политика пробратила се у своју дуго неговану, и припреману, супротност, или, боље речено, у своју праву природу – она је наставак рата другим (допунским, иновираним) средствима (анти-Клаузевиц). За Сједињене Државе рат је – политика, он је био и биће пре сваке политике. Наметање и остваривање својих интереса у међународним односима војним, ратним насиљем, тј. државним војним тероризмом према другим државама и народима, смењује политику и дипломатију као превазиђене вештине, делатности и технологије одржавања друштава и поредака и управљања њима, и успоставља се – као сама политика! За америчке постмодерне, постлибералне и, можда, посторвелијанске стратегије и владаре, „демократске, високо технолошке, тоталитаристе“, политика и дипломатија су - само краће или дуже паузе у

континууму државног насиља, диктата, терора и геополитичке и материјалне похлепе.

Спољна, односно, светска политика САД рефлекс је њиховог унутрашњег социјалног и политичког бића. Произилази да је унутрашње политичко биће САД од самог тренутка стицања политичке самосвести Америке о својој новој глобалној моћи и водећој мисионарској светској улози и „одговорности“, а тај тренутак је Други светски рат, било „нахрањено“, „набијено“ свешћу о неприкосновеном, незаменљивом значају и ефекту војне моћи у сопственом глобалном међународном самоостварењу. Глобална међународна политика Сједињених Америчких Држава, по уништењу нацистичког Трећег рајха Немачке и империјалног милитаристичког Јапана, постаје – стална милитаристичка акумулација и надградња да би се остало на врху и да се тај врх ни са ким не би делио.

Dusan Nikolis,
ONE POSSIBLE APPROACH IN RESEARCH
OF GLOBAL INTERNATIONAL BEING OF
THE UNITED STATES OF AMERICA

Summary

Wars that the United States of America have been making in last decade of 20th century and first decade of 21st century justify the assumption that continuation of the wars, military invasions, aggressions, interventions, occupations, provoked and encouraged civil wars, coups, and secret subversive and terrorist operations worldwide and in recent times on territory of former Yugoslavia and “Euro-Asian Balkan” have presented global international or foreign politics of the United States. This realization has been “covered” for decades with the “Cold War” gauze, East – West conflict, existence of red “empire of evil” and apocalyptic shadow of nuclear judgment day and nuclear ice age. Whole America foreign politics from the end of Second World War and emergence of the United States into a global superpower might be comprehended as some sort of continuation of the war and a continuous military accumulation and upgrade for purpose of staying at the top and not sharing it with anybody else. Production of crisis and wars is the way of survival and functioning of global international being of the United States as a superpower and its leader status and role. Foreign politics of the United States in 20th century and at the beginning of 21st century, comprehended in such way, might be as well as considered as the war or highly militant politics.

American foreign politics has turned itself into its own contrariety, or, better said, in its real kind – it continued the war with other (additional, innovated) means. For the United States the war is – politics. The war has been and will be in front of each and every politics. Imposing and achievement of its own state interest in international relations aimed at other states and nations through the war and military violence or the state and military terrorism, including here nuclear one, has substituted the politics and diplomacy as obsolete virtues, activities and technologies and has established itself as the politics itself. For American postmodern, postliberal, military high technological and perhaps post-orwellian ideologists and strategists of the world affairs, the politics and diplomacy have been only short and long breaks in the continuation of the state violence, imposition and geopolitical and material greed.

Key Words: warrior-like global international politics of the USA, wars and interventionism of the USA, American unipolarism, NATO, state (nuclear) terrorism of the USA, democratic militarism of the USA, geopolitical power and interests of the USA, Euro-Asian Balkan, states-villains, Serbia

ЛИТЕРАТУРА

- William Blum, „Hiroshima: Needless Slaughter, Useful Terror“, *Covert Action Quarterly*, Vol.17, No. 53, Summer 1995.
- Zbigniew Brzezinski, „A Geostrategy for Eurasia“, *Foreign Affairs*, 75th Anniversary, 1922-1997, vol. 76, No. 5, September/October 1997.
- Zbigniew Brzezinski, *The Grand Chess-Board. Primacy and its Geostrategic Imperatives*, Basic Books, First Edition, New York, 1997.
- James Kurth, „Americas grand Strategy. A Pattern of History“, *National Interest*, No. 43, Spring 1996.
- Ноам Чомски, *Година 501 – конквиста се наставља*, Светови, Нови Сад, прво издање, 1998. (оригинал, 1993).
- Dr Rudolf Filipović, *Englesko-hrvatski ili srpski rječnik*, Zora, Zagreb, 1974.
- Zoltan Grossman, *Over a Century of U.S. Military Interventions*, интернет издање.
- Samuel Huntington, „The Lonely Superpower“, *Foreign Affairs*, vol. 78, No. 2, March/April 1999.
- Dr Dušan Nikoliš, „SAD – primarni proizvođač nestabilnosti Balkana i Jugoslavije u unipolarnom evropskom poredku“, *Postbipolarni svet i jugoslavija* (Zbornik radova), priredio Dr Vladimir Grečić, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2000.
- Душан Николиш, „Нова војна моћ Америке за 21. век – инструмент господарења светом без рата“ у: *САД или никад. Од глобализма ка тоталитаризму*, издање аутора, Београд, 1998.

Prof. Dr. Živojin Rakočević, *Geopolitičko finansijski lavirinti. Prilog kritici anglosaksonske geopolitike*, „Samizdat“ i copyright: Živojin Rakočević, Beograd, 2001.

Sun Tzu, *The Art of War*, (Translated by Samuel Griffith, Forward by Liddel Hart), Oxford University Press (UNESCO collection of representative works, Chinese series), London 1963, paperback edition 1971.

Emil Vlajki, *The New Totalitarian Society. Philosophy and Geopolitics of Death*, интернет адреса: [http://www.beograd.com/nato/textsenglish/philosophy and geopolitics of death.html](http://www.beograd.com/nato/textsenglish/philosophy_and_geopolitics_of_death.html), 7 June, 1999.

Garry Wills, „Bully of the Free World“, *Foreign Affairs*, vol. 78, No.2, March/April 1999.

Howard Zinn, *A Peoples History of the United States*, Harper and Row, New York, 1980.

Howard Zinn, *Declarations of Independence. Cross-Examining American Ideology*, Harper Perennial, New York, 1991.